

A.B.D/nin Madensel Ham Madde

Temin Politikası

Hüseyin ÖZLUTAŞ *

DÜNYA konjüktüründe sanayileşme süreci insanlığa ters bir biçimde hızlanırken, ham maddelere olan ihtiyaç da artmıştır. Gelisen teknolojik dönemde dünya uluslarının bir çoklarında açlık, sefalet ve yıkıntıların kol gezmesi en garip bir çelişki olarak ortadadır. Uluslararası çıkar çatışmalarında yoksul ülke halklarının çoğu kez feda edildiği görülürken, kimi zaman gelişmelerin insanlık yararına olduğu teraneleri çalınmaktadır. Her şeye karşın insanlığın tek mutlu yaşantısının bağımsız bir ekonomik ve politik düzen olduğudur. Günümüzde aralarında bir uzlaşma da olsa dünyanın dev metropolleri korkunç bir rekabetin içerisinde dedirler. Şimdilik savaş sanayisi başta güçleştiğinden bu alandaki ham maddeler uluslar arası politikayı giriftleştirmiştir.

Uluslararası alanda geri bırakılmış ülkeleri iktisadi alanda üleşenler bir birlerinden daha çok pay kapma peşindedirler. Halkların kurtuluş mücadelesi ile emperyalistler arasındaki çıkar çatışması zaman zaman şiddetlenirken, karasal kaynakların yanında denizsel kaynaklarda büyük önem taşımaktadır. Esasında yoksul ülke halklarının karasal kaynaklarında sömürü zorlaşmaktadır. Çünkü zaman zaman zorlu direnişler söz konusudur. Bu itibarla denizler jeopolitik ve kaynaklar itibari ile ikili bir önemi içermektedir. Deniz teknolojisi emperyalist ülkelerce geliştirilmiş ve çalışmalar büyük bir gizlilik içerisinde yürütülmektedir.

Öz olarak ortaya koymaya çalıştığımız ekonomik ve politik alanda emperyalist sistemde oluşan üçgenin hipotenüsünü A.B.D. teşkil etmektedir. Bu amaçla A.B.D. nin ham madde temin etme politikasını ortaya koymak ve politik girişimden kendi kaynaklarımıza sahip çıkmanın zorunluluğunu duymamız gerekecektir. Dün olduğu gibi bugün de sömürü sisteminin temel politikası değişmemiştir. Ancak geçmişlere oranla sömürü mekanizması bugün daha ince hesap kurnazlıklarına dayandırılmaktadır. Propoganda ise sömürünün en büyük aracı haline gelmiş bulunmaktadır.

A.B.D. nin öncülüğe geçiş şartları ve madenlerin önemi :

Çeşitli amaçlarla girişilen birinci üleşim savaşı emperyalizm öncülüğünün değişmesine olanak hazırlamıştır. Çünkü daha önce emperyalizmin jandarmalığını üstelenen İngiltere yerini A.B.D. emperyalizmine terk etmek zorunda kalmıştır. 1920 senesine kadar sadece üç ülkede üstlenebilen A.B.D., birinci üleşim döneminden sonra çöken Avrupa emperyalizmi karşısında hızlı bir çalışma dönemine girmiş ve 1939 yılına kadar 39 ülkede üslenmiştir. İkinci üleşim döneminden sonra güçlenmesi devam etmiş ve günümüzde 154 ülke arasında 64 ülkede üslenerek emperyalizmin jandarmalığını üstelenmiştir. Bölgelere göre üs dağılımı şöyledir.

Bölge	Temsil edildiği ülke sayısı
Latin Amerika	19
Doğu Asya	10
Afrika	11
Avrupa	13
Yakın Doğu ve Güney Asya	11
Yekûn	64

Maden Mühendisi

Böylece ikinci üleşim savaşından sonra İngiltere, Fransa, Hollanda ve Belçika'nın elindeki güvenlik merkezleri A.B.D.'nin eline geçmiştir. Şüphesiz ki bu yarışmaların en büyük amacı ham madde kaynaklarıdır. Bu durumu önce petrol üzerinde görebiliriz.

Ülke	1940 yılına kadar petrol hakimiyet % si	1967 yılına kadar petrol hakimiyet % si
İngiltere	% 72	% 29,3
A.B.D.	9,8	58,6
Diğer kapitalistler	18,2	12,1

İkinci üleşim savaşından sonra demir kaynakları tükenmeye başlayan A.B.D. Kanada, Venejuela, Brejilya, Afrika ve Uzak Doğu Asya ülkelerine el atmış ve bu ülkelerde çeşitli politik yöntemler uygulamıştır. Bu amaçladır ki A.B.D. nin dış yatırımlarında hızlı bir yükselme meydana gelmiştir. Bir anlamda A.B.D. bu dış yatırımlarla bir taşla iki kuş vurmuştur. Bir yanda ham maddeleri kendi ülkesine aktarırken, öte yandan ham madde kaynaklarını kontrolüne almış ve politik kontrolü de bu doğrultudan sağlayabilmiştir. Siyasi üslenmelerin ikinci üleşim savaşından sonra hız kazanması bu sebeplerdendir. Yine diğer üleşimcilere en az pay verilme olanağını yaratmıştır. Yapılan tahminlere göre A.B.D. 2000 yıllarına kadar Demir madenlerinin % 75 ini dışardan temin etmek zorunda kalmaktadır. A.B.D. nin maden kaynakları yönünde propogandası yapıldığı şekli ile bir varlar ülkesi olmadığı ve kaynakların büyük tüketimler karşısında her geçen gün tükendiği artık gizlenemez olmuştur. [*] Hal böyle olunca A.B.D. emperyalizminin neden hırçınlaştığı kendiliğinden anlaşılabilir olacaktır. Buradan şu sonuca varılıyor ki o da A.B.D. nin bugünkü gücünün tamamen olmasa bile büyük ve önemli bir kısmının dış ülkelerin kaynaklarına dayandığıdır. Bazı madenlerin iç üretiminin net ithalat oranına göz atarsak bu durum daha kolay anlaşılacaktır.

Madenin cinsi	Dönem	Dönem
	1937 - 1939	1966
	%	%
Demir	3	43
Bakır	— 1 3	18
Kurşun	—	131
Çinko	7	1440
Boksit	1 13	638
Petrol	— 4	31

Net ithalat ihracaat çıkarıldıktan sonra kalan kısımır.

Kaynak : Emperyalizm Çağı (1937 US Bureau of the census, 1960 Mineral year books, Not : eksi işareti ihracatın ithalattan fazla olduğunu gösterir.

Savaş yıllarından sonra geri bıraktılmış ülkelerde ucuz insan emeğinden yarar-

lan A.B.D., kimi zaman kendi ülkesindeki ham madde kaynaklarından çok daha ucuza maden üreterek aktarmıştır. Stoklamaya büyük önem verilmiş ve kendi süper madenlerini dahi ithal etmiştir. A.B.D. nin ham maddeler konusundaki tutumunu bir başka biçimde dahi belirliyebiliriz. 1954 yılı dolar fiyatı üzerinden net ithalatı tüketim ile mukayese edersek,

[*] Bugün dünya nüfusunun % 6 sına sahip olan A.B.D. dünya maden üretiminin % 33 ünü tüketmektedir.

Dönem	İthalat	İhracat	Net İthalat	İç Tüketim	Tüketim % si olarak net ithal
1900-1909	323	374	— 51	3313	— 1,5
1910-1919	534	694	— 160	5135	— 3,1
1920-1929	915	863	51	7025	0,7
1930-1939	792	749	43	6812	0,6
1940-1944	1494	922	572	10802	5,3
1945-1949	1 653	990	663	12064	5,5
1950-1959	3 103	1036	2077	16170	12,8
1961	3647	1 145	2502	17894	14,0

— Net ithalatın tüketime kıyaslanmasına Altın dahil değildir.

— Eksi işareti ihracatın ithalattan fazla olduğunu gösterir.

Kaynak : U.S Bureau of the Census, Raw Materials in the United States

Economy 1900 - 1961 (Washington D.C 1963) - Emperyalizm Çağı Yapıtı

A.B.D. nin madenler konusundaki yetersizliği 1954 yılında dış ekonomik ilişkiler komisyonu tarafından hazırlanan bir raporda şu şekilde belirtiliyordu (Dış ekonomi politika komisyonu, Washington D.C Feb 1954) — Emperyalizm Çağı.

«Birleşik Devletlerin nisbi bir kendi kendine yeterlilik durumundan yabancı kaynaklara giderek artan bağımlılık durumuna geçmesi günümüzün dikkat çekici ekonomik değişikliklerinden birisidir. II Dünya savaşının patlaması, bu değişimin dönüm noktası olmuştur

Gerek uzun vadeli ekonomik gelişmemiz açısında ve gerekse ulusal savunmamız açısından Birleşik Devletlerin net metal ve maden ihracaatçısı durumundan bu maddelerin ithalatçısı durumuna gelmesi dış ekonomik politikamızın saptanmasında diğer faktörleri geride bırakacak önemdedir. Teneke, Nikel, platin metallerinde hemen hemen her zaman tamamen ithalata bağımlı olmuştur. Buna ilaveten Asbest, Kromit, Grafit, Manganez, Cıva, Mika ve Tungesten ihtiyaçlarında genellikle ithalat ile karşılanmaktadır. II Dünya savaşından önce listemiz bunlardan ibaretti. Ancak şimdi Kömür, Sül-

für, Potasyum Molibden ve magnezyumdan başka diğer madenler bakımından tamamen veya kısmen dışarıya bağımlıyız.»

STRATEJİK MADENLER :

II üleşim döneminden sonra A.B.D. stratejik madenler konusunda oldukça yoğun bir faaliyet alanına girmişti. Karşılıyamadığı madenleri geri bıraktırmış ülkelerden daha ucuza üreterek kendi ülkesine aktarmış ve büyük bir stoklama programına girmiştir. Bugünde geçerli olduğu gibi stratejik madenleri iki gurupta toplanmıştır.

— Savaş sanayi için gerekli olan ve savaş dönemlerinde bulunmasında, güçlük çekilen madenler

— Sivil sanayi sektörü için gerekli olan madenler (örneğin : Mika elektrik endüstrisi için hayati değere sahip olduğundan stratejiktir.)

İthalata dayalı stratejik madenler öneme göre 1958 yılında (Prcy W. Bidwel, Raw Materials, New York, Harper and Bors 1958 s. 12 - Emperyalizm çağı) şu şekilde sıralanmaktadır.

n Sayısı	İthalat % si
38	80-100
6	60-79
8	40 - 59
3	20-39
7	20 den az

Stratejik madenlerin durumu 1950 yılında A.B.D. başkanı Trumun tarafından şu şekilde belirlenmiştir. Uluslar arası da-

nışma kurulunda yaptığı bir konuşmada «Stratejik madenlerin ikmallerinin artırılmış olması için gözlerimizi bu ülkelere (Geri bıraktırmış ülkeler) çevirmeliyiz. Saldırının neticesinde bu madenlerden herhangi birinin kaybedilmesi korkunç bir askeri yenilgiye denk olacaktır.»

Bu komisyon raporu hazırlandığı dönemlerde A.B.D. ham madde stok programının 3/4 ünü geri bıraktırmış ülkelere temin etmekte idi. Yine bu dönemde Jet motorlarının yapımında kullanılan madenler ve nükleer enerji maddeleri çoğunlukla ithalata dayanmaktadır.

Yine başkanın kurduğu özel bir komisyon raporunda ise bu durum şu şekilde açıklanıyordu. «Gaz türbününün ve askeri jet uçaklarının ortaya çıkması ve jetlerin ticari uçaklarda ve daha ilerde otomobillerde kullanılması ihtimali, yüksek ısıya ve basınca karşı dayanıklı maddelere olan ihtiyacı-

mızı artırmıştır. Gaz türbünlerinin ticari amaçlar için kullanılmasının bu kadar uzun süre gecikmesinin sebeplerinden birisi de yüksek ısıya ve aynı zamanda dakikada 20.000 devirle elde edilen merkez kaç günün tazyikine dayanacak maddelerin mevcut olmamasıydı. Gaz türbününde ısı arttıkça etkinlik arttığından 2000 Fahrenheit dereceden daha yüksek derecelerde tazyik altında çalışabilecek metallere, seramiklere ve diğer maddelere acilen ihtiyaç vardır. Bir çokları yüksek ısı derecelerinde yer alan nükleer reaksiyonlara dayanıklı maddelere de ihtiyaç vardır. Bazı madenlerin aynı zamanda nötron mas etme kapasitelerinin düşük olması gerekmektedir. Dolayısıyla gidere kartan ısı derecelerine dayanıklı maddelere olan ihtiyacımız kritik bir sorun haline gelmiştir.»

Şimdi yukarıda sözü edilen kritik madenler nelerdir. Bunların en önemlilerinden bir kaçını aktaralım.

Madenin cinsi	Bir Jet motorunda Kullanılan miktarı	Tüketim % si olarak ithalat % si	Madenin olduğu ülke
Tungesten	36.288-45.360	24	ABD % 30 G. Kore % 19 Kanada % 12 Bolivya % 8 Portekiz % 7
Niyobium	4536 - 5443	100	Brezilya % 54 Kanada % 21 Mozambik % 18
Nikel	598.680 - 725.760	75	Kanada % 71 Yeni İskoçya % 20
Molibden	40.824 - 45.360	—	ABD % 79 Şili % 9 Kanada % 10
Kobalt	13.608-18144	100	Kongo % 60 Fas % 13 Zambia % 11 Kanada % 12
Krom	1134.000-1270.000	100	G. Afrika % 31 Türkiye % 19 G. Rodezya % 19 Filipinler % 18 İran % 5

Kaynak : ABD içişleri bakanlığı, Mineral Year Book 1966 Washington II, Türkiye'nin Krom üretimi (Dünyaya göre) % II civindedir.

Yukarıda öz olarak ortaya koyduğumuz doğrulardan A.B.D. emperyalist sistemde yerini sağlama bağlarken ve dünya jandarmalığı görevini yüklenirken ham maddeler bakımından sürekli bir politika izlemiştir. Trumundan, Eisenhower Kenedy den Nixon'a kadar, Dış politika daha sinsice vede daha ince hesap kurnazlıklarına dayanarak süre gelmiştir. Şüphesizki bu politik girişimler sadece ham madde kaynaklarına ve ya kaynakları ucuza üretip kendi ülkelerine aktarmakla kalmamış, aynı zamanda geri bıraktırmış ülkeleri politik kontrol altında tutmak amacı ile ham madde kaynaklarını araç olarak kullanmıştır. Yine geri bıraktırmış ülkelerdeki ham madde kaynakları ekonomik amacı yürütmekle beraber politik, sosyal ve kültürel (kültür emperyalizmi) alanlarda ABD ye gerekli kolaylıkları sağlamıştır. Başkan Eisenhower 1958 yılında Gettysburg College de yapılan bir toplantıda yaptığı konuşmada «Ticaretini geliştirmekte olan Japonyanın en büyük olanaklarından biri özgür ve gelişmekte olan bir güney doğu asyadır. Ülkelerden birinin ham maddeye diğerinin ise mamul maddeye ihtiyacı var. İki bölge birbirini önemli derecede tamamlamaktadır. Vietnamı güçlendirerek ve güney pasifikin ve güney doğu Asya'nın güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olarak bu bölge ile hayli sanayileşmiş olan Japonya arasında ki büyük ticaret potansiyeli her iki tarafın da yararına olmak üzere yavaş yavaş geliştirmekteyiz. Batı pasifikte özgürlük böylece güçlenmiş olacak.»

Bilmem bay Eisenhowerin söylediği özgürlük türküsüne bugün için başka bir şey ilave etmeğe gerek var mıdır?

Günümüz de ABD nin en büyük gücü ve bu gücünü koruyabilmesi için dev korporasyonların tekel ve kârlılık durumlarının korunmasına dayanır. Bu ise tamamen dış kaynaklara dayanmaktadır. Tam tersi propaganda yapılmasına karşın ABD nin en bü-

yük gücü dış sömürüye dayandığı artık açığa çıkmıştır. Bugün ham madde kaynakları yönünde ABD bir yoklar ülkesi olma durumuna gelmiştir. Zaman zaman saldırganlaşması bunu açık seçik ortaya koymaktadır. Ham maddelerin endüstriyel kullanma değerindeki sürekli artışlar ABD ni telaşlandırmaktadır. Bu sebeptendir ki Şili'nin bakır, Vietnam'ın kalayı, Türkiye'nin Boraksı, kromu, Ortadoğunun petrolü, Brezilya'nın Niobyumu, Kongo'nun kobaltı, Rodezya ve Filipinlerin Kromu ABD için hayati önemdedir. Kısacası süper olan ve olmıyan tüm madenler nerede ise ABD oradadır.

Teknolojinin emperyalist ülkelerin amacı doğrultusunda hızla ilerlemesi, tüketim mallarını artırmış ve emperyalizmi içinden çıkılmaz karmaşık bir yapı içine sokmuştur. Ham madde kaynaklarındaki artış enflasyonist gelecekler yaratır korkusu yaygınlaştırılırken, sentetik maddeleri madenler yerine geçirme politikası da iflas etmiştir. Ham madde kaynaklarındaki bu etkin artış önemini bir kat daha artırmıştır. Her şeyden önce geri bıraktırmış ülkelerle ileri kapitalist ülkeler arasındaki gelişme hızları derin bir fark yaratmıştır. Geri bıraktırmış ülkeler ekonomik ve politik bağımsızlığına kavuşmadıkça bu dengesiz gidiş sürecektir. Emperyalist sistem daha çok kâr için ileriye gitme hırsına kapılmıştır. Bu amaçla ham madde kaynaklarına olan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman emperyalistler arasında çıkar çatışmaları hızlanacaktır. Netice olarak üleşim çatışması Jeopolitik durumlara indirgenince geri bıraktırmış ülke halkları emperyalist emellere alet edilir ve Tröstlerin cebine fazla kâr girecek diye ezilmiş uluslar yok olma durumuna gelebilir. Güncel bir sorun olan denizsel kaynaklar bu bakımdan ilginç örnektir. Oysaki bu gün yabancı sermaye ile işbirlik halinde olanlar denizlerimizde yabancı petrol şirketlerine arama izni verilmesini savunmaktadırlar.

Başka bir deyişle Boksit olmadan Alüminyum sanayi olmaz. Alüminyum ise Uçak sanayinin ana direğidir. Günümüzde ABD boksitin %80-90 mı ithal etmektedir [**]

Türkiyenin Stratejik maden listesini hazırlamanın zamanı gelmiş ve geçmektedir. Aksi bir davranış tarihin af etmeyeceği hataları doğurur. [***]

Nitekim Temmuz 1966 da Haiford L. Hoskins (Aid and Diplomacy in the Middle East), Current History deki şu açıklama oldukça ilginçtir. Dış yardım konusunu bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır. «ABD 30 milyondan fazla nüfusu olan Türkiye'ye esas olarak askeri bir dayanak gözü ile bakma-

Kaynaklar : Büyük ölçüde Harry Magdoff'a ait Emperyalizm Çağı adlı yapıttan istifade edilmiştir.

£ "] Yine kobaltın % 92 si, Manganezin % 93'ü, Kromun % 92 si, Kalayın % 76'sı Platinin % 76'sı, Antimuanın % 64'ü,

miştir. Bu ülke askeri alanda cesaret sahibi olduğunu bir çok kerreler ispatlamıştır. Coğrafi durumu, Nato ve Bağdat (Cento) paktı gibi savunma paktlarına katılma hususunda gösterdiği arzu ve hatta sahip olduğu fevkalade maden kaynakları Türkiye'yi her türlü yardımı yapmağa layık bir duruma getirmiştir.»

ABD ham maddeleri temin etme politikasını sürdürürken, politik girişimlerini hesaba katmak zorunluluğu vardır.

Nikelin % 71'i, Civanın % 57'sini ve Çinkonun % 51 'ini dışardan temin etmek zorundadır.

[***] Dünya koşulları göz önüne alındığında bütün madenlerimiz stratejiktir.